

KÖNYVEK VILÁGA

Könyvtárak és könyvedvelők gondjai

MI, AKIK MÉG — elég korszerűtlenül — a szellem tiszteletében nevelkedtünk, életszükségletnek tartjuk a könyvet. Ösztön ez, hagyomány vagy nevelés? Bizonyára mind a három.

Azok az erők, amelyek világnézetünket kialakították, a szellem birodalmában gyökerезnek. Érdeklődésünk ily irányú fejlődésére az egyéniséget hangsúlyozó kor s a szellemi igényekre a mainál kényesebb társadalom egyaránt kihatott. Egészen más emberanyagot gyárt ugyanis az a kor és az a társadalom, amely az értékek megmaradásának elvét hirdeti, mint az, amelyben a löerő vezető mértékegységgé emelkedik. A klasszikus műveltség eszményeihez igazodó nevelésünk meg éppen elképzelhetetlenné tette az ú. n. „művelt ember“ fogalmát a könyvekkel való állandó és rendszeres kapcsolat nélkül. Mert talán mégsem szerencse dolga csak, hogy egy olyan tanárnemzedék neveltjei lehettünk, amely az individualizmus virágkorában minden idejét és minden tehetségét korlátlanul szentelte hivatásának s az emberré és magyarrá nevelést fontosabb feladatának tekintette, mint a csukaszurke schulmeisterek vesszőparipáját: „a módszer“. S ha visszagondolunk egykori tanárainkra — a gyulafehérváriak közül csak Rass Károlyt, az enyediek közül Fogarassy Albertet a kiváló klasszika-filológust és Farnos Dezsőt, a neves Petőfi-kutatót említjük —, ma, évtizedek múlva is forró hálát érzünk a tőlük nyert indításokért: minden egyéni, sőt mi több, rapszódikus „módszerük“ ellenére eszményi tanárok, mert egész emberek és nagy nevelők voltak. Nemcsak a mások bölcsességét kamatoztatták, tudományszakukat maguk is művelték s előbbre vitték. Azonkívül értették a módját, hogy a tanár és a diák a mindkettőjük számára nagyon is szükséges sok „üres“ órában se szakadjon el egymástól: nem porszagú, útált „kötelező olvasmányokat“, hanem szeretetteljes útmutatásokat adtak tanítványaiknak. Munkájukban a céltudatos, rendszeres olvasatás az iskolai órák egyenértékű kiegészítője volt.

E nevelés hajtásait ápolni, e szellem mellett állhatatosan kitartani, bizonyára korszerűtlen és hálátlan feladat, de olyan adottság, amelytől eltérni nem tudunk és nem is akarunk. Napjaink, a maga „dinamikus lendületével“ és vívmányokban tetszelgő technikájával, szánalmasan boldog lelki-szegényeivel persze tragikusan fonák háttér ehhez a lelki-séghez. Hasztalan! A kíméletlenül terpeszkedő masszával szemben áll és makacsul küzd az a kisebbség, amelynek mozinál, meccsnél és különböző cirkuszoknál magasabbrendű lelki szükségletei vannak; az a töredék, amelyben a napi robot, az akták tömege, a statisztikai lepedők, a rubrikák útvesztői és a Modern Nagyüzem egyéb kenyéradó-lélekgyilkos szalmacséplése között még mindig él, bár egyre gyöngül, egyre fulladozik a remény, hogy ritka ünnepnapok és meglopott éjszakák árán talán mégis-mégis sikerül tartani a kapcsolatot a szellem csodálatos étheri világával...

A szellemi életformának kétségtelenül nem a betű az egyedüli kifejezője. De amikor ember és ember találkozását s a kulturális csereforgalom minden más közvetítő eszközét bombavető, ágyú és torpedók helytelenítik, van-e más vigasztalás, oltalom e kisebbség számára, mint a könyv és újra csak a könyv? Könyvek, ti divatjamúlt katonák, haszontalan veteránok, lenézett rongyosgárdisták, hisztek-e ti is ez egyenlőtlen harcban? Miért, hogy már nemcsak a nagyvárosokban erősítitek állásaitokat, hanem a falvak árva népéhez is kiáradtok? Megértjük, hogy a szellem válságának idején .annyi könyv terem (közte persze rengeteg szemét: „ötödik oszlop“), de

meglepő, hogy egyidejűleg mennyi oldalról s mily nagy szeretettel istápolják, mentik, emelik a könyvet. A jó magyar könyvet.

Előljáróban ennyit el kellett mondanunk, amikor könyvtermelésünk egy sajátos csoportját kívánjuk bemutatni, számolva az ellenvetéssel, hogy ez a könyvvel hivatásszerűen foglalkozók magánügye, szakkérdés, mely alig tartozik a nagyközönség elé. Számunkra ez az ellenvetés érthetetlen, mert ösztönünk és nevelésünk következtében képtelenek vagyunk elválasztani az értelmiség érdeklődési körétől a könyvvel kapcsolatos kérdéseket. A könyv ma kétszeresen közügy.

Könyvekről szóló könyvek fekszenek előttünk. Hivatalos és magánkiadványok, „száraz“ beszámolók, „unalmas“ könyvjegyzékek, a könyv történetével, sorsával és feladataival foglalkozó kisebb-nagyobb tanulmányok. Legtöbbje a laikus számára önmagában nem sokat mond. Jelentőségük, fontosságuk és érdekességük azonban megfelelő keretben, szerves egységbe foglalva nyilván megmutatkozik. A természetes keretet a magyar könyvvel hivatásból (tehát nem üzletszerűen) és intézményesen foglalkozó szervek: könyvtárak és a könyvtárügyet szolgáló egyéb tudományos intézmények alkotják.

E zajtalanul, feltűnés nélkül dolgozó s éppen ezért a nagyközönség előtt alig ismert könyvtári műhelyekbe kívánunk rövid betekintést nyújtani.

A könyvtárról és a könyvtárosról a közönségnek meglehetősen hiányos, téves és elavult képzei vannak. A könyvtár általában úgy él a köztudatban, mint szűk, sötét, levegőtlen, barátságtalan, poros, zárt könyvraktár, mely teljesen kikapcsolódik az élet eleven áramából. A közönség felfogásában a könyvtár muzeális típusát általánosítja, holott a könyvanyagot konzerváló nemzeti könyvtárakkal szemben évtizedek óta tör előtérbe a modern könyvtárüzem, hatalmas palotákkal, kényelmes olvasótermekkel. A régi könyvtár elzárkózott a nagy nyilvánosság elől; mondhatni, csak a könyvtárosnak és a kiválasztott keveseknek elmélyedő búvárkodását szolgálta. Ezzel szemben a modern könyvtár a legteljesebb mértékben demokratikus. Nemcsak, hogy tárva-nyitva tartja kapuit mindenki előtt, hanem valósággal csalogatja magához a látogatókat.

De a könyvtárnak nemcsak magatartása mutat ilyen gyökeres átalakulást. Méretei is erősen megváltoztak. Egy-egy híres középkori könyvbarátnak, mint a franciák tudománypártoló királyának, V. Károlynak, „bölc“ -nek, a XIV. sz. második felében, vagy száz év múlva a mi Mátyás királyunknak irigyelt, gazdag könyvtára mindössze egy-kétezer kötetből állott. Ezzel szemben a mai nagy könyvtárak között már igen sok van olyan, amely meghaladta a milliós kötetszámot. Első helyen áll a washingtoni Library of Congress több mint ötmilliónyi kötetével; ezt követi a párizsi Bibliothéque Nationale négy és félmillió, az amerikai Harward-egyetem könyvtára 3,700.000, a londoni British Museum könyvtára 3,500.000, a berlini Preussische Staatsbibliothek 2,700.000 kötetes állományával s a nagykönyvtárak sorában csak 12. és 13. helyen kullog a világhírű oxfordi Bodleian Library és a bécsi nemzeti könyvtár a maga 1,400.000, ill. 1,300.000-es kötetével. A könyvtermelés ijesztő arányairól tanúskodnak ezek a számok. 1935-ben Oroszország 42.000, Japán 39.000, Németország 23.000, Nagy-Britannia 16.000, Francia- és Olaszország 10-10.000 könyvet termelt. De a kisebb országok évi könyvtermelése is rendkívül magas: Hollandia 6.000, Románia 5.000 könyvet produkált 1935-ben, míg Magyarország (3.246), Spanyolország (3.246) és Dánia (3.243) 1935-beli könyvkiadása szinte tökéletesen azonos volt. Ilyen hatalmas iramú termelés mellett elképzelhetjük a modern könyvtárak gondjait. Se pénz, se férőhely, se feldolgozó személyzet nem tud lépést tartani ezzel az ütemmel.

Ismerkedjünk meg a könyvtár hivatali műhelyeinek névtelen munkásaival: a könyvtárosokkal is. A közönség részéről e tekintetben ugyancsak téves, régen elavult felfogással találkozunk. Ha a köztudatba rögződött könyvtáros típusát Kívánnám bemutatni, akkor — kevés túlzással — a következő karikatúrához kellene folyamodnom: „a könyvtáros“ pápaszemes, szakállas öreg könyvmoly, ki feje búbjág beletemetkezik a könyvek rengetegébe; körülötte emeletnyi könyvállványok s ő körbe-

futó galérián vagy magas létrák tetején gondolatokba merülve böngész évszázados fóliánsok között. Hozzátartozik ehhez a hamis elképzeléshez az a hiedelem is, hogy a könyvtárosság afféle „sine cura” holmi kiváltságosak részére, akik aztán itt, a könyvek rengetegében kedvükre kiolvashatják magukat... Nos, ezeknek a balhiedelmeknek éppen az ellenkezője igaz! A modern könyvtáros egyáltalában nem fóliánsokon rágódó könyvmoly. Sőt — Szekfü Gyula megállapítása szerint — ma „egyetlen más társadalmi csoport sincsen, mely oly feszült figyelemmel nézné a dolgok alakulását, mint éppen a felsőbb oktatás emberei, a múzeumi és könyvtári szaktudósok, egyszóval az úgynevezett szobatudósok”. A régi típusú „búvárkönyvtárosok” utolsó virágkora a 18. sz. vége és a 19. sz. eleje volt. Ez időben ugyanis az eltörölt szerzetesrendek (majd önkéntes adományozás útján a főúri magánkönyvtárak is) nagy, nyilvános könyvtárakba soroztattak, ahol a könyvtárosok, akiknek sorában mindenkor kiváló tudósokat találunk, kedvükre búvárkodhattak az addig alig ismert könyvkincsek rengetegében. A feldolgozandó kéziratok és könyvritkaságok tömege azonban az idők folyamán lassanként elfogyott. A raktárak rejtett kincsei napvilágra kerültek, a magának búvárkodó tudós könyvtáros egyre jobban veszítette talaját. A múlt század második harmadában még, amint azt id. Szinnyi József, a neves bibliográfus feljegyezte, „a könyvtári hivatal nyugodalmas, gond nélküli életnek tekintetett, azért ha valamely nevezetes író megvakult vagy megsántult, írói segélyegylet nem lévén, ide tették. Így jutott a budapesti egyetemi könyvtárhoz Garay János, a költő, mikor már alig látott és Reguly Antal, a tudós ázsiai utazó, ki kánikulában is bundában ült a Magyar Király Kávéház előtt és az olvasókat — úgysem voltak sokan — magához hívta ki az udvarra, a fa alá, ha nap sütött; ott ügyelt fel rájuk.” Vége van már az aranjeuzi szép napoknak! A könyvtár a könyvtárosok számára többé nem segélyegylet, még kevésbé nyugodt olvasókör, aminek a tájékozatlan közönség ma is képzei. A modern könyvtáros egyetlen hivatali olvasmánya a könyvjegyzék: a nemzeti bibliográfiák és a könyvkereskedői katalógusok. Hogy pedig száz- meg százezer könyveim át-olvasása nem tartozik a legkellemesebb szórakozások közé s nem valami lélekűdítő, hanem nagyon is fárasztó munka: arról mindenki könnyen meggyőződhetik. A modern könyvtáros nem passziózhathat kedvére. A nemzeti és szakbibliográfiák tanulmányozásával részt kell vennie a könyvtár céltudatos fejlesztésében és a hiányok kiegészítésében; az évente tízezerszámra beérkező könyvek naplózásával, szakozásával, számozásával, címfelvételezésével és köttetésével pedig minden percét leköti a szakszerű feldolgozás munkája. Mindezen kívül ellátja a referencszolgálatot, vagyis a közönség tájékoztatását könyvészeti kérdésekben, intézi a könyvkölcsönzést és felügyel az olvasókra — az olvasóteremben s nem kávéházak udvarán... E speciális munkakörhöz járulnak még a számlakezelés és az adminisztráció kevésbé szakszerű, de époly bonyolult műveletei. Mint látható, a ma könyvtárosának a tudomány legönzetlenebb szolgájának kell lennie s hivatása elsősorban az, hogy mások tudományos búvárkodását elősegítse és megkönnyítse.

A modern könyvtári gondolat az európai kontinens vezető államaiból, Németországból és Angliából indult ki. Hatalmas lendületet nyert az Észak-amerikai Egyesült Államokban, ahol a fejlődés szinte szemünk láttára gigantikus méreteket ölt. Az a körülmény, hogy a világ 13 legnagyobb könyvtára közül 7 az Egyesült-Államokban található, egymagában is megmagyarázhatja, hogy a modern könyvtártudományban is miért áll Amerika vezető helyen? Ma, amikor évről-évre mindtöbb könyv jelenik meg s a könyvtári anyag egyöntetű feldolgozásának, elraktározásának a jövő, a mindenkori közönség számára való konzerválásának kérdései öt világrész könyvtárosainak jelentenek súlyos gondokat, s egyes problémákat már csak a fototechnika legutolsó vívmányaival, a könyvlapokról készült mikrofilmfelvételekkel látnak megoldhatónak, akkor igazán nem csoda, ha a modern könyvtártudomány oly lázasan keresi a kibontakozás útját.

A magyar fejlődésben is élesen el kell tehát különítenünk a könyvtárakra vonatkozó régi és új felfogást, le kell számolnunk a lappangó előítéletekkel, másképp meg sem érthetjük az újabb könyvtári törekvéseket.

A hazai közgyűjteményügy alakulásának a legutóbbi félévszázad folyamán nem egy jelentős mozzanata van. Legelső lépés volt: a könyvtári viszonyok számbavétele s az újabb feladatok kijelölése. 1886-ban készült az első nagyszabású hazai könyvtárstatisztika, amely külföldi vonatkozásban is úttörő jelentőségű. Ez a feldolgozás az 500 kötetet elérő közkönyvtárak mellett az 1000 kötetet elérő magánkönyvtárakat is számba vette; harmadfélezer könyvtár adatait nyújtja, melyek nyolcadfélmillió könyvet foglaltak magukban. (Ld. cikkünk néhány más adatával együtt részletesebben Elekes Dezső értékes statisztikai tanulmányát: Budapest szerepe Magyarország szellemi életében, 1938.) A századfordulón, Wlassics Gyula minisztersége idején, a közművelődési könyvtárak tervszerű fejlesztése, a népkönyvtárak országos szervezetének kiépítése, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának és Főfelügyelőségének működése már egy céltudatos modern könyvtárpolitika körvonalait vetíti elénk. E szervezet hatásköre azonban éppen az ország legnagyobb, vezető tudományos könyvtáraira nem terjedt ki, ezeknek egységbe foglalására tehát csak később, a közbejött világháború után kerülhetett sor. A függőben lévő fontos feladatokat gróf Klebelsberg Kunó a Gyűjteményegyetem keretében kívánta megoldani, majd utóda, Hóman Bálint kultuszminiszter a Magyar Nemzeti Múzeum szervezetében valósította meg.

Hóman Bálint már a huszas évek derekán részletesen kifejtette egy nagyvonalú, modern tudománypolitikának a múzeumokra, könyvtárakra és levéltárakra vonatkozó feladatait. (Ld. A magyar tudománypolitika alapvetése. Szerk. Magyary Zoltán, 1927.) Amit e tanulmányban mint tudós szakember vezető szempontokul kijelölt, azt előbb mint a Nemzeti Múzeum főigazgatója, majd mint a magyar szellemi élet legfőbb irányítója a könyvtári alkotások egész sorával létre is hozta. Hóman Bálint kultuszminiszternek és a közgyűjteményi ügyekben legközvetlenebb munkatársának, Pasteiner Ivánnak, a budapesti Egyetemi Könyvtár főigazgatójának tervszerű munkálatai vezették be a hazai köztudatba a modern könyvtári gondolatot, szoros kapcsolatokat teremtve egyúttal a hazai könyvtárak és a külföldi tudományos intézetek között, melyek szellemi életünk minden területén igen eredményeseknek bizonyultak. Az 1929. évi XI. és a Magyar Nemzeti Múzeumról szóló 1934. évi VIII. t.-c., az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ kifejlesztése, a Közgyűjtemények Országos Főfelügyelőségének felállítása, a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületének létesítése s legfőbb tudományos közkönyvtárainknak modernizálása: mind megannyi láncszeme a magyar könyvtárügy újabb örvendetes fejlődésének.

Néhány részlet kiemelése eléggé megvilágítja az említett intézmények tevékenységét. Az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központot 1923-ban gyakorlati szempontok és magasabb tudományos érdekek együttesen hívták létre. Könyvtáraink anyagi eszközeinek elégtelensége s az állam pénzügyi helyzete ugyanis olyan megoldást tett szükségessé, melynek révén könyvtáraink fejlesztését és teljesítőképességét nagyobb anyagi áldozatok nélkül is elérhetjük. Így a Bibliográfiai Központnak kettős feladata van. Lebonyolítja egyfelől a nemzetközi kiadványcserét, melyre Magyarországot a hivatalos és tudományos kiadványok nemzetközi cseréjét szabályozó „brüsszeli egyezményekhez“ 1923-ban történt csatlakozása kötelezi; e nemzetközi kapcsolat a hazai nagyobb közkönyvtárakat évente többszáz (1935-ben mintegy 430) külföldi tudományos folyóirat és egyéb kiadvány birtokába juttatja. A Bibliográfiai Központ másik feladata a hazai és külföldi könyvtárak közötti kooperáció kiépítése, tájékoztató és kölcsönző szolgálat; ez tulajdonképpen könyvtáraink racionalizálását jelenti, amennyiben

az egyes könyvtárakat a nem feltétlenül szükséges vásárlásoktól megkíméli, viszont a gyűjtési körükbe vágó munkák beszerzését annál inkább lehetővé teszi. E célból a Bibliográfiai Központ — a porosz Gesamtkatalog mintájára — Központi Címjegyzéket létesített, mely a 20 legnagyobb hazai közkönyvtár 1920 óta történt beszerzését tartja nyilván. Feladatának akkor felel meg majd hiánytalanul, ha e könyvtárak teljes címjegyzékét magában foglalja, ami kizárólag pénzkérdés: csupán személyzetten, munkadíjon múlik. A Bibliográfiai Központ eleinte havonta megjelenő füzetekben közölte a nyilvántartott könyvtárak gyarapodását s így rendszeresen tájékoztatta a magyar tudományos életet a világ tudományos könyvtermeléséről, a külföld számára pedig magyar nemzeti bibliográfiát nyújtott benne. Ezt követően két újabb bibliográfiai kiadványsorozatot indított. Egyik „A magyar tudományos irodalom bibliográfiája“ c. vállalkozás, amely az 1901-től 1926-ig megjelent magyar tudományos irodalom jegyzékét öleli fel szaktudományok szerint, ebből eddig a magyar filozófiai, klasszika-filológiai, matematikai, fizikai és növénytani irodalom bibliográfiája jelent meg. Másik sorozata „A budapesti könyvtárakba járó folyóiratok címjegyzéke“, melynek első kötete a legfőbb 7 budapesti könyvtárunkba 1928-ban járó folyóiratok címanyagát tartalmazza, míg újabb kötete (A budapesti könyvtárakba 1935. évben járó folyóiratok címjegyzéke, Bp. 1935. 238 lap) már 258 budapesti könyvtár 4.807 kurrens folyóiratáról tájékoztat. A mintaszerű kiadvány két részre oszlik. Az első a folyóiratokat betűrendben, a második tudományszakok szerint csoportosítva sorolja fel és könnyű eligazodást nyújt az érdeklődőnek. A címleírások mellett számok utalnak az illető folyóirattal rendelkező könyvtárra. E jegyzéknek is megvan a maga gyakorlati célja: könyvtáraink folyóiratbeszerzését óhajtja észszerűen szabályozni. A számbavett könyvtárak között együtt találjuk a főváros vezető nagykönyvtárain kívül a különböző hatósági, intézeti és egyesületi könyvtárakat, továbbá a Pázmány Péter-tudományegyetem és a Müegyetem összes karának valamennyi intézeti és szemináriumi könyvtárát. Kívánatos volna, hogy ez a fontos és hasznos tájékoztató munka legalább ötvenként megjelenjen. A Bibliográfiai Központ e kiadványai s a címfelvételezés (katalogizálás) egységes alapelveit megállapító „Felvételi szabályzata“ az újabb bibliográfiai irodalom törvénykönyvéül szolgálnak. Utasításait nemcsak könyvtáraink követik, minden valamirevaló egyéb bibliográfia is e minták szerint készül.

Míg a Bibliográfiai Központ főleg a hazai és külföldi tudományos, illetve könyvtári kapcsolatok kimélyítésén fáradozik, addig a Közgyűjtemények Országos Főfelügyelősége a hazai, elsősorban vidéki tudományos és közművelődési könyvtárak együttműködéséről és tervszetű feljlesztéséről gondoskodik. Ez intézményre tehát főleg a közönségnevelés és a vidéki élet kulturális fölemelése terén vár szép hivatás és sok tennivaló. Eddigi eredményei közül elég legújabb akcióra utalnunk, melyeknek során a húsz éven át elszakított s a közelmúltban hazatért területek magyarsága számára megfelelő könyvanyagról gondoskodott. Mint köztudomású, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a Főfelügyelőség révén valósította meg ezt a szívéhez oly közelfekvő gondolatot. A nemes mozgalom az ország áldozatkészségének újabb fényes bizonyossága volt: a Felvidék 25 könyvtárának 15.000 könyvet, Erdély könyvtárainak pedig 100.000 könyvet juttatott eddig a Csonkaország magyarsága. A gyűjtött anyag főleg a legutóbbi két évtized folyamán megjelent értékes szépirodalmi és ismeretterjesztő művekből áll. Legértékesebb részét a nagy könyvkiadók, valamint a tudományos társulatok és intézmények nagylelkű ajándéka alkotja, míg a magánosok meghatóan kedves ajándékai gondosabb kiválogatást igényelnek.

Miután könyvtárügyünk a tudományos élet és a közművelődés területén megfelelő kerethez jutott, természetes további feladatként jelentkezett egy olyan szervezet létesítése, amely végül a hivatás tagjait közös céljaikat elősegítendő, egyesületbe tömöríti. A bel- és külföldi vonatkozásban egyaránt megnyilatkozó szükségesség hívta létre a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok 1935-ben megalakult Egyesületét. Fitz József, a Széchenyi Könyvtár főigazgatója, elnöki megnyitó beszédében az egyesület céljait a következőkben foglalta össze: „A könyvtár- és levéltár-ügy tudományos közcéljainak felkarolása, a könyvtárosok és levéltárosok közti állandó kapcsolat biztosítása, a könyvtárosok és levéltárosok testületi érdekeinek támogatása, a könyvkultúra előmozdítása.“ Az egyesület mindennek előtt az intézményes könyvtárosképzésről gondoskodott, melynek révén az utánpótlást kellő szakképzettséggel bíró fiatalokkal biztosítja; az eddigi két tanfolyamon 168 fiatal könyvtárost képezett ki. Hatáskörébe vonta továbbá a legfőbb könyvtári közlemények kiadását; így pl. a Magyar Könyvszemle c. szakfolyóirat, a Szinnyei-féle Magyar írók c. bibliográfiai sorozat folytatása, Gulyás Pál múzeumi igazgató szerkesztésében, egy szakbibliográfiai sorozat, stb. már mind az egyesület égisze alatt, erkölcsi és anyagi támogatásával jelenik meg. A Magyar írók új sorozatát — tiszteletpéldányok nemlétében — sajnos, nem ismertethetjük jelentőségének megfelelő mértékben. Csupán jelezzük tehát, hogy a több kötetre tervezett kitűnő műből eddig az első két kötet jelent meg.

A hazai könyvtárügy újabb fejlődéséről, súlyos gondjairól és eredményeiről legközvetlenebb képet vezető nagykönyvtáraink hivatalos beszámolóiból és statisztikai adataiból nyerhetünk. Foglaljuk össze röviden adataikat és tanulságaikat a rendelkezésünkre álló jelentések alapján.

Könyvtáraink egyik legfőbb feladatául a helykérdés megoldását mondtuk. A helyszűke úgyszólván minden nagyobb könyvtárnak visszatérő problémája. Otthonuk általában szűk, mert építők annak idején, 80-100 évvel ezelőtt, nem számoltak a világ könyvtermelésének mai ijesztő arányaival. Négy legnagyobb fővárosi könyvtárunk 1935. évi állaga a következő: a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchenyi Könyvtára: 796.564; Budapesti Egyetemi Könyvtár: 680.610, Fővárosi Nyilvános Könyvtár: 458.112; a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára: 454.934. Ugyanakkor évi gyarapodásuk az előbbi sorrend szerint: 25.672, 9.822, 16.443, 8.429. Leghatalmasabb iramban fejlődik a Fővárosi Könyvtár, amely 1913-beli könyvállományát (116.633) 1935-ig 22 év alatt megkétszerezte! Érdemes a gyarapodás kérdésével, a legújabb, 1939. évi beszámoló alapján, kissé közelebről is foglalkozni. A Széchenyi Könyvtár elsősorban köteles példányok útján gyarapszik. 1939. évi 47.315 darabot kitevő összeggyarapodásából 39.582 kötelespéldány, mindössze 1.225 darab a vétel 8.820 adomány, 560 csere. A könyveket, kéziratokat, hírlapokat, térképeket és apró nyomtatványokat tartalmazó ezen összegből önálló mű kerekén 9.000 (ebből köteles példány 8.000), folytatásos mű 12.000 (11.500), ami eléggé mutatja a kötelespéldány rendkívüli szerepét az ország legfőbb nemzeti könyvtárának életében. A budapesti Egyetemi Könyvtár, az ország második nagykönyvtára az 1937/38. tanévben 12.826, 1938/39-ben 9.563, 1939/40-ben 10.062 kötettel gyarapodott. E számok lényegesen alacsonyabbak a Széchenyi Könyvtár adatainál, de ha figyelembe vesszük, hogy itt könyveken és folyóiratokon kívül egyéb nyomtatványok (térképek, röpiratok, stb.) nem szerepelnek, valamint azt, hogy a beszerzés egyharmada vétel s csak kétharmada csere és ajándék, úgy világossá válik a nem kötelespéldányok, hanem vásárlások útján gyarapodó könyvtárak nehezebb helyzete. A Fővárosi Könyvtár gyarapodása 1937-ben 19.117, 1938-ban 21.876, 1939-ben pedig 19.890 kötetet tett ki. Az a körülmény, hogy e gyarapodásokból 1937-ben 16.000, 1938-ban 15.500, 1939-ben pedig 17.700 volt a vétel, vagyis az összbeszerzésnek átlag 80 %-a, egymagában elárulja, hogy vezető könyvtáraink közül a Fővárosi Könyvtár van a legkedvezőbb anyagi helyzetben. Nagykönyvtáraink gyarapodásának tiz-

ezres számaiból könnyű megérteni a helykérdés, helyszűke örökös könyvtári panaszát. Elsősorban ennek köszönheti a Fővárosi Könyvtár, hogy néhány évvel ezelőtt, ideiglenes, méltatlan otthonából a főváros által e célra megvásárolt pompás Wenckheim-palotába költözhetett. A Nemzeti Múzeum könyvtára helykérdésén kívánt segíteni a kormány legújában a Festetics-palotának megvásárlásával is. Az új épület máris lehetővé tette a felhalmozott raktári anyag egy jelentős részének (zeneműtár, térkép-, plakát-, színlapgyűjtemény, külföldi hírlapok, stb.) elhelyezését, de a főépületet igazán csak akkor tehermentesíti, ha a megfelelő átalakítási munkálatok után — sajnos, csak néhány év múlva — a teljes hírlaptárat falai közé fogadja. A palota táncteremének 120 olvasóra tervezett olvasóteremmé alakításával és a hozzá csatlakozó katalógusszobával megoldódik végre a helykérdés és a Nemzeti Múzeum könyvtárát délután és este majd azok is használhatják, akik számára ma e szellemi kincstár a délelőtti szorítóközös hivatalos időben — hacsak nem nyugdíjasok vagy állásnélküliek — semmiképpen sem hozzáférhető. Az Egyetemi Könyvtár külsőleg impozáns, műemléknek nyilvánított palotájában is hosszabb idő óta mutatkoznak a helyszűke veszélyei. Itt azonban az aránylag tágas raktárhelyiségek modern átalakítása és újrendszerű átállványozása az épület bővítése nélkül is lehetővé teszi legalább részben, a válság elkerülését. A könyvtár jelenlegi 750.000 kötetes állománya az épület régi raktárrendszerét már kimerítette. A raktárak teljes modernizálásával azonban másfélmillió kötetre lehet fokozni a könyvtár befogadóképességét, ami még a mostani erős gyarapodás mellett is további 60-70 évre meghosszabbítja használhatóságát. Vidéken kevésbé vannak ilyen terepnehézségek, bár a szegedi egyetemi könyvtár e téren, a csekély személyzeti létszám tekintetében pedig majd minden vidéki könyvtárunk a fővárosi viszonyokra emlékeztet. (Ld. Sulica Szilárd: A szegedi egyetemi köpyvtár válságos helyzete. Szeged, 1939.)

A könyvtárak teljesítőképességét még a gyarapodás számadatainál is jobban megvilágítja az igénybevétel, a látogatottság mértéke. Hiszen amelyik könyvtár nem biztosítja használhatóságát, az csak formailag működik: úgy van nyitva mintha csukva volna!

A Nemzeti Múzeum könyvtára 1939-ben az ismeretes korlátozások miatt mindössze 3.717 könyvet kölcsönzött, kizárólag tudományos intézményeknek; olvasótermében 17.081 olvasó 63.563 könyvet használt. A budapesti Egyetemi Könyvtárban az 1938/39. tanév folyamán 43.000 olvasó 76.000 művet, az 1939/40. tanév folyamán pedig 49.000 olvasó 90.000 művet használt. A Fővárosi Könyvtár, az ország leglátogatottabb könyvtára, 1939-ben központjában 209.000-es kötetforgalmat, 14 fiókkönyvtárában pedig 1.165.000-es kötetforgalmat bonyolított le. Előző évi adatai megközelítően azonosak.

A Fővárosi Könyvtár vaskos „Évkönyvei“ a hivatalos közleményeken kívül rendszerint a könyvtártudomány körébe vágó néhány tanulmányt is tartalmaznak. Az előtűnk fekvő beszámolók közül az 1938. évi VIII. kötetből kiválék Kelényi B. Ottó és Szász Béla „Aquincom irodalma“ c. bibliográfiája, melyben a monográfikus anyagon kívül az általános archeológiai munkák, az archeológiai szakfolyóiratok és egyéb idevágó közleményei világos áttekintésben foglalnak helyet. Németh Endre „A tizedes osztályozás feljődését“ mutatja be, különös tekintettel Dewey rendszerére, mely Amerikában s a többi földrészt újabb eredetű könyvtáraiban, igya mi Fővárosi Könyvtárunkban is a könyvek szakok szerinti osztályozásának alapjául szolgál. E tanulmányából tudtuk meg, hogy a tizedes osztályozás megteremtőjének teljes neve: Melville Louis Kossuth Dewey; Jerome Klapka Jerome mellett tehát ő a másik angol-szász, aki sok neve közül az egyikben a magyar emigráció emlékét őrzi (1851-ben, New York államban született). Az 1939. évi IX. Évkönyvében Kelényi B. Ottónak „Egy magyar humanista glosszái Erasmus Adagiájához“ c. tanulmánya a Fővárosi Könyvtár egy Erasmus-kötetének Pelei Tamástól eredő széljegyzetei alapján Mohács Magyarországnak szellemi életébe enged betekintést; Sárvány Dezső „Francia útleírások Budáról és Pestről, 1838—1884“ c. dolgozata hat francia és svájci utazó tanulságos megfigyeléseit ismerteti.

A Nemzeti Múzeum, az Egyetemi és a Fővárosi Könyvtár, valamint a Bibliográfiai Központ által már évtizedek óta rendszeresített könyvészeti munkálatok a modern könyvtártudomány termékenyítő hatása alatt s az új

könyvtáros-nemzedék szakirányú érdeklődése révén napjainkban hatalmas lendületet nyertek. Itt vezető helyen áll a Trócsányi Zoltán szerkesztésében újra megindított, Magyar Könyvszemle; a régi magyar műveltség rajongói és a könyvtári szakemberek egyaránt gyönyörűségüket lelik a vaskos füzetekben. Emellett főleg bibliográfiai irodalmunk gyarapszik nagy mértékben. A hivatalos jellegű kiadványok mellett (amilyen Dóczy Jenőtől a magyar gazdasági irodalom könyvészete, v. Novák Ernőtől a magyar sebeszirodalom bibliográfiája, valamint a Magyar Szociográfiai Intézetben most készülő Erdély bibliográfiája, stb.) meglepően sűrűn találkozunk magánvállalkozásokkal (pl. Staud Gézától a magyar színészeti bibliográfia), jeléül annak, hogy a mai könyv- és folyóiratáradatban az egyes szakkérdések körül rendet s könynyebb eligazodást teremteni elsőrendű tudományos szükséglet. A bibliográfia: a legtárgyilagosabb könyv a könyvekről, egyúttal a könyvek életének legbeszédesebb tanúja. A közönség szakemberek számára kitalált tudományos unalomnak tartja. Kevesen hajlandók elfogadni Anatole France merész kijelentését, mely szerint nincs vonzóbb és izgalmasabb olvasmány, mint egy antikvár katalógus. Egy-egy könyvjegyzék, akár a tudományos kutatás, akár a könyvkereskedelem számára készült, rengeteg tanulságot rejt a kor szellemi mozgalmaira, irodalmi érdeklődésére, kulturális színvonalára vonatkozóan. A divatos írók, témák, műfajok, kiadók és árviszonyok a maguk belső összefüggésében sok mindent elmondanak annak, akik a sorok között is tudnak s szeretnek olvasni... Ilyen érdekes tanulságokat nyújt pl. Makkai László és M. Horváth Magda összehasonlító árkatalógusa (A magyar könyvgyűjtő kézikönyve. Az Orsz. Széchenyi Könyvtár Kiadványai, IX. Bp., 1939.), amely a magyar könyvritkaságok és kézikönyvek 1888—1938 közt elért árainak jegyzékét tartalmazza, öt—tíz éves időközökben. Petrik Géza első magyar bibliofilkatalógusának szerves kiegészítője ez az összeállítás. Három és félezer magyar könyv 50 éves ártörténetét mutatja be, főleg a könyvgyűjtők szempontjából számbajövő, tehát drágább és ritkább könyveket véve alapul. Az árak hullámlásában, némi kivétellel, bizonyos szabályosság észlelhető: a korona-árak az 1900—1918 közti időben átlag háromszorosát, ötszörösét érik el a forint-áraknak, míg az 1926—1930 közti pengő-árak a legmagasabb korona-áraknak kétszeresére emelkednek, 1931—1938 közt pedig a korona-árral azonos számú pengőarra esnek alá. Nem kell hozzá kommentár. Jellemző továbbá, hogy a klasszikusok az árhullámlást legkevésbé érzik, míg az alkalmi kiadványok, albumok pöffeszkedő ára s egyes politikusok szellemi hagyatéka mily dicstelenül devalválódik. Ehhez sem kell kommentár ... Közismert tény, hogy a modem könyvtári laboratóriumokban igen jelentős szerepet játszik a női munkaerő. Az amerikai, angol és skandináv könyvtárakban nem egy könyvtárvezetőnőt találunk. Kétségtelen, hogy a hangyaszorgalmat, odaadást és önmegtagadást igénylő, aprólékos, hálátlan gyűjtő feladatnak ők a legkitartóbb munkásai. Érthető tehát, hogy Makkainé mellett számos újabb bibliográfiai munkát női munkaerők állítottak össze. Utalunk a Bibliográfiai Központ ismertetett 1935. évi folyóirat-címjegyzékére, amely M. Buday Julia és Kenyeres Júlia gondos feldolgozásának eredménye, utalunk az Országos Széchenyi Könyvtárnak a világháború miatt abba maradt, most újonnan megindított, nagyfontosságú nemzeti bibliográfiasorozatára, melynek első kötetét (Magyar könyvészet 1936. Bp. 1939. 515 lap) Szollás Ella, Droszt Olga és Mokcsay Júlia állították össze. E bibliográfia közli a magyarországi nyomdák és egyéb sokszorosítóvállalatok jegyzékét, a Magyarországon megjelent könyvek, hírlapok és folyóiratok jegyzékét, függelékben pedig az év időszaki sajtótermékeinek statisztikáját. Fitz József tartalmas és szellemes előszóval bevezeti az olvasót a bibliográfia rejtelmeibe, föltárja nehézségeit, megismerttet fufangjaival, örömmel várt

öt- vagy tízéves, szakrendszerű ciklusbibliográfiákat ígér, s a végzett munka világosabb áttekintése (és talán jelen ismertetésünk könnyebb megejtése) kedvéért célszerű statisztikai táblázatokat közöl. E nyilvántartások szerint: 1936-ban 844 nyomda és egyéb sokszorosítóvállalat működött az ország területén, ebből Budapesten 371, vidéken 473. A könyvek címjegyzéke 6402 könyvről és 1572 különlenyomatról, a folyóiratcímjegyzék 1952 hírlapról és folyóiratról számol be. Összesen 9926 cím. Ijesztő szám. Említettük, hogy a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete „Szakbibliográfiai Kiadványsorozatot“ indított, melynek első kötete „A szellemtudományok magyar bibliográfiája, A történeti vonatkozású irodalom, 1935“ cím alatt Vass Klára összeállításában jelent meg. (Bp., 1938. XIII., 225 lap.) A hatalmas gyűjtőmunkát eléggé jelzi, hogy 4012 címléírást tartalmaz, pontosan 200 folyóirat, évkönyv, almanach és gyűjteményes munka ily tárgyú közleményeiből. Bánrévnyé Vass Klára összeállítása a gazdag anyagot könnyen áttekinthető csoportokban közvetíti: név-, hely- és tárgymutatója a címereső minden szempontját kimeríti.

Az Orsz. Széchenyi Könyvtár Bibliográfiai Osztályának szerkesztésében, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium támogatásával, a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületének kiadásában, Barcza Imre címgyűjteményének felhasználásával „Magyar Könyvészet, Bibliographia Hungariáé 1911—1920“ címmel kétkötetes bibliográfia indult meg, melynek I. kötetét (A—K) Kozocsa Sándor rendezte sajtó alá. (Bp., 1939. VIII., 538 lap.) Nem ok nélkül soroltuk fel e mű istápolóit; jelezni akartuk vele, mennyi munkát, mennyi hozzájárulást, támogatást igényel egy efféle mű megjelenetése, minthogy a bibliográfiák üzleti szempontból csöppet sem gyümölcsöző vállalkozások, kulturális szempontból viszont elsőrendű érdek, hogy a magyar nemzeti bibliográfiák sorozatának eddigi szégyenletes hézagai megszűnjenek. A mű 60 pengős ára a mondottakat—ha kell — még világosabbá teszi. A „Magyar Könyvészetet“ sajtó alá rendező Kozocsa Sándor megkísérli elvileg is rendszerezni a tudományos bibliográfia módszerét (Bevezetés a bibliográfiába. Bp., 1939. Egyetemi nyomda, 116 lap). A nagyközönség számára a legfőbb könyvészeti tudnivalókat nyújtja; könyvéből a könyvek rengetegében élő könyvtárost ismerjük meg, aki éppen e szimbiózis miatt a meglevőnél több előismeretet feltételez a laikus részéről s a „bibliografizálás“ tudományos rangját is mintha kissé túlértékelné. A kérdéssel kapcsolatosan felhívjuk az érdeklődők figyelmét Trócsányi György idevágó kitűnő tanulmányára (Magyar nemzeti bibliográfia, A M. Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületének II. Évkönyvében, Bp., 1938.), amely a problémát gyökerében ragadja meg.

Teljesség kedvéért említsük meg, hogy a húsz éven át elszakított Erdély magyar bibliográfiai munkálatait az Erdélyi (muszájból: „Transzilvániai“) Múzeum-Egyesület látta el.

A tekintélyes bibliográfiai termés mellett néhány egyéb, a könyvtár-tudomány körébe vágó dolgozat érdekes világot vet könyvtárosaink sokoldalú tanulmányaira. A magyar nyomdászattörténet új részleteit feltáró gazdag tartalmával és gondos kiállításával különös figyelmet érdemel Szentkúty Pál legújabb munkája: „Régi hazai nyomdák mintakönyvei“ (Bp., 1940. A Magyar Bibliophil Társaság kiad.). A tanulmány a magyar betű és a nyomdai „cifra“ történetéhez nemcsak adalék, aminek a szerző nevezzi, hanem kitűnő kalauz; felöleli mindazon tudnivalókat, melyek a betűstílus és betűművészet megismerése, a könyvkultúra megértése, a szép magyar könyv megbecsülése szempontjából nélkülözhetetlenek. Kezdi a jelírás, a betű történetével, ismerteti a klasszikus betűfajtákat, érdekesen világítva meg a betűtervező művészek és tudósok küzdelmét a geometriai szerkezetű,

kecses vonalú formáért. A történeti keretbe szervesen ágyazza be közelebbi tárgyát, a magyar anyagot. Főleleveníti Bocskay György, a XVI. század utolérhetetlen kalligrafus-mesterének emlékét, méltatja a legnagyobb magyar nyomdász, Tótfalusi Kis Miklós érdemeit, majd a XVIII—XIX. századfordulón az erdélyi születésű Bikfalvi Falka Sámuelre, az Egyetemi Nyomda „anyabetű véső és betűöntési ügyelő”-jére hívja fel figyelmünket, a magyar betűmetszés legkiválóbb mesterére. Hasonlóképpen végigtekinti a magyar nyomdászattörténet főbb állomásait, majd rendre bemutatja a jelentősebb hazai nyomdák betűmintakönyveit, melyek részben házi használatra, részben üzleti célból, mintegy képes árjegyzékeknek készültek. Az Egyetemi Nyomda, Ländler, Engel, Patzko, Weber, Simon mintái, 1770-től 1810-ig, s néhány nyomtatott díszítmény, nyomdai „cifra” táblázata szervesen egészíti ki Szentkúty Pál nagy tárgyismereten alapuló, élvezetesen megírt pompás könyvét.

A magyar könyvtörténetnek értékes monográfia-sorozata a Rédey Tivadar szerkesztésében megjelenő „Az Orsz. Széchenyi Könyvtár Kiadványai” című gyűjtemény. Két legújabb kötete a valamikor „nemzetiellenek” bélyegzett XVIII. század gazdag szellemi életére utal. Trócsányi Zoltán „A XVIII. század magyar nyomtatványainak meghatározására dolgozott ki módszert, mely a tipográfiai összehasonlítás és a nyomdai helyesírás alapján rávezet arra, hogy az évszám és szerző nélkül megjelent könyvek protestáns vagy katolikus nyomdában készültek-e? A protestánsok helyesírása inkább szóelemző, a katolikusoké inkább kiejtészzerű. A kitűnő szerző fejtegetéseit gazdag példatárral támogatja. Szarvasi Margit művelődéstörténeti dolgozata (Magánkönyvtáraink a XVIII. században) a magyar barokk fénykorának fejlett könyvkultúráját mutatja be. Három bibliofil egyházfejedelem gyűjteményét részletesebben ismerteti Esterházy Károly gróf egri, Batthyány Ignác gróf gyulafehérvári és Klimó György pécsi püspök nagyszerű könyvtára, ép úgy mint nevezetesebb főúri tékák könyvvállománya főleg teológiai és történeti, továbbá jogi, filozófiai, társadalom- és természetudományi művekben bővelkedett, a szépirodalomnak aránylag mostoha szerep jutott. Nemességünk is — minden ellenkező híreszteléssel szemben — sok szép családi könyvtárt őrzött; a magyar írók otthonai a nemesi kúriák voltak. A könyvtörténeti tanulmányok mellett érdekes szociológiai jellegű dolgozat a Witzmann Gyuláé „A városi könyvtárügy. Időszerű kérdéseiről. Három világáros: Párizs, Berlin és Varsó ezirányú tevékenységét alapul véve, a városi könyvtárügy vezető feladatának a megőrzési és hasznosítási elv összhangba hozását, a dokumentációs és muzeális könyvtárak, valamint a közművelődési és népkönyvtárak minél szorosabb együttműködését tartja. Witzmann Gyula tanulmányát várospolitikusaink kívánatos haszonnal forgathatnák.

A népkönyvtári problémákról e folyóiratban már ismételtelen szoltunk. Alkalom nem lehet elég gyakori arra, hogy ezt a nagyfontosságú közművelődési kérdést állandóan napirenden tartsuk. Most, hogy a hazai könyvtárügy szervezetét és a legutóbbi két évtizedben elért eredményeit vázoltuk, egyszerre két népszerűsítő kiadványsorozat ösztönöz újból arra, hogy e tárggyal foglalkozzunk. A népi tömegek olvasmányszükségletének ellátása, a népkönyvtárak állományának rendszeres gyarapítása idestova százéves magyar gond. Mindenképpen támogatni kell tehát azon törekvéseket, melyek ez akut baj megszüntetését célozzák. Ezért köszöntöttük legutóbb (A magyar könyvkiadás gondoljai. Magyar Szemle, 1940 márc.) őszinte örömmel a „Nemzeti Könyvtár” című „nemes ponyva”-sorozatot, azért hangsúlyozzuk most is e vállalat hasznát, hivatását, szükségességét. A Nemzeti Könyvtár részint szépirodalmi, részint ismeretterjesztő olvasmányokat nyújt — igen helyesen. De több tervszerűséget szeretnénk látni a gyűjtemény kibontakozásában. Az eddigi 27 füzetből főleg a katonai és állampolgári nevelés gondolata válik ki. A tárgyválasztás kifogástalan: a Horthy Miklós kormányzó vezéri

alakját, katonai erényeit, országmentő és országgyarapító bölcsességét megvilágító jubiláris kiadvány, Markó Árpád szép tanulmánya a magyar hadművészetről, Hegyaljai Kiss Géza jellemrajza a magyar honvédről, a szépirodalmi részben pedig a szabadságharcainkból, a világháborúból és a békevilágból merített katona-tárgyú elbeszélések (A kuruc apostol, Színes történeti, Katonadolgok, Mehály és egyebek, Jókai, Rákosi Viktor, Móricz Zsigmond, Komáromi János, Zilahy Lajos, stb. írásaiból) más-más eszközökkel, de azonos szemlélettel állítják az olvasó elé a magyar vitézség eszményképeit. Bencs Zoltán: Magyar világnézete, Illyés Gyula: Ki a magyar?-ja, Cbolnoky Jenő magyar őstörténete (ős hazából új hazába), Makkai Sándor hangulatos emlékezései az „Örök Erdély“-re, valamint az Észak-Erdély hazatérése alkalmából megjelent „A mi Erdélyünk“ című alkalmi kiadvány és Kászonyi Ferenc tanulmánya a „Magyar-szlovák vérközösség“-ről a magyar önismeret és állampolgári nevelés szolgálatában áll. Rézler Gyulának a szovjetország parasztság helyzetéről szóló dolgozata és Nevetős Ágostonnak „Az utolsó húsz év történetét“ ügyesen összefoglaló krónikája: kitekintés a csonka határokon túlra. A szépirodalmi tárgyú füzetek között Ortutay Gyula népmesegyűjteményei, Dallos Sándor, Orbók Attila és Szabó Pál írásai mellett Asztalos Miklós, Dénes Gizella, Gyimesi Ferenc és Sinká István nevével találkozunk. A Nemzeti Könyvtár a hármashalmon a kettős-kereszt körvonalait ábrázoló azonos emblémával, különböző színű borítéklappal jelenik meg, füzetenként 32 lap terjedelmű, egy-egy füzet ára 20 fillér. Tartalom, papír, nyomás, ár megfelelő. Külső megjelenését azonban nem tartjuk célszerűnek. Színes, ötletes, változatos borítólapokra van szükség, a primitív olvasónak kép kell, mint a gyermeknek. Ismerjük a nehézségeket: a kép, a sokszínű nyomás jelentősen növeli az előállítás költségeit. Mégis, itt ne spóroljunk, vagy ha úgy tetszik: ne itt spóroljunk. Vagy szükség van a nemes ponyvára, vagy nincs. Sobri Jóska, Nick Carter és társaik nem ismernek ilyen gondokat, — hacsak a papírfogyasztás áldásos korlátozása végre, egyszerismindenkorra el nem söpri őket... Legújabban a Franklin-Társulat is szép s a nagymultú Vasárnapi Újság és Olesó Könyvtár egykori kiadójához méltó feladatra vállalkozott a „Magyar Könyvek“ című és hasonló jellegű 3—4 íves, kötetenként 44 fillérbe kerülő sorozat megindításával. A tetszetős kiállítású, színes-rajzos fedelű könyvecskék sorában eddig a következő munkákat találjuk: Petőfi János vitéze, Vörösmarty, Arany, Tompa, Gyulai, Vajda János 20—30—40 legszebb költeménye, továbbá a „legszebb magyar hazafias versek“, a „legszebb magyar bordalok“, a „legszebb magyar katonadalok“, valamint népköltészetünk és a székely népmesék válogatott gyűjteménye. Valóságos filléres klasszikusok! Legfeljebb az iránt támadnak kételyeink, hogy a mai vers-ellenes korban nem túlmerész dolog első intrádára tizenegy verseskönyvvel kezdeni? Igaz, a nép és az ifjúság szereti a verset. Mégis kívánatosnak látszik, hogy a közelebbi kötetek több szépprózát és ismeretközlő anyagot hozzanak. Egyébként a két legújabb kötet már ilyenirányú folytatást is ígér: Makkai László Tündérországunkat, Erdélyt ismerteti, Boldizsár Iván pedig „A gazdag parasztlak országát, Dániát“, a szerzőnek a helyszínen nyert értékes tapasztalatai és eszméltető szempontjai népünk számára különösen tanulságosak lehetnek.

Nemzeti Könyvtár, Magyar Könyvek s a lényegében azonos feladatokat szolgáló Kincsestár: egyszerre három kitűnő gyűjtemény a magyar népi művelődés számára. Vesszik-e, terjesztik-e, akiknek készül s akiket illet? Vagy régi szokás szerint a meglévő jó helyett rossz újat csinálunk? Könyvtári és könyvkedvelői gondok ezek is. Fóliáns és nemes ponyva: ez is, az is — könyvek világa.

BISZTRAY GYULA